

Секція: Історичні науки

Побережець Г.С.

канд. істор. наук, асистент кафедри українознавства

Миколаївського національного

аграрного університету

(Миколаїв, Україна)

ЗАРОДЖЕННЯ БАГАТОПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Становлення багатопартійної системи в Україні має певний перелік тих чинників, які зумовили появу такого явища, до них необхідно віднести: соціальні, національні, релігійні та історичні фактори [1, с. 166]. Так, Г. Гончарук, розглядаючи початок становлення та прагнення національної незалежності українського народу, політичних партій і організацій, до яких він відносить товариства «Просвіта», Кирило-Мефодіївське братство та ін., зазначав, що національно-визвольний рух шістдесятників, а також дисидентський рух та Українська Гельсінська Спілка склалися з найяскравіших представників, які тільки могли входити до нього: В. Чорновіл, І. Драч, А. Горська та багато ін. Ці талановиті люди виношували ідеї незалежності, збереження генофонду нації, досягнення національної цілісності. Їхня творча діяльність полягала в тому, що вони розкривали у своїх поетичних творах, драмах, романах нелегку долю українського народу, який віками боровся за незалежність. Політична партія Народний Рух України, яка стала на державотворчий шлях боротьби, спромоглася зорганізуватися й очолити визвольну хвилю українського народу за незалежність. Незважаючи на це, діячі НРУ зіткнулися з величезними труднощами на шляху розбудови державності та добробуту українського народу [2, с. 13]. Як їх подолати вони не знали.

Минуло майже тридцять років з часу проголошення незалежності України, коли сильна і могутня воля українського народу прагнула до незалежності, свободи, до того, що закладено і повинно бути в кожній нації, – до вільної держави, яка б із часом змогла отримати організаційні форми, що відповідали б на суспільні запити населення. З усіх куточків України чуто заклики

незламних українців, які вимагали законного дотримання прав українського народу, який довго страждав від їх відсутності [3, с.1].

Якщо пригадати сторінки історії, коли з'являються перші громадянські об'єднання, що ставили за мету визволення України, то спершу було Кирило-Мефодіївське братство. Воно започаткувало і розгалужило український визвольний рух. Уже тоді постала мета та ідеї визволення України. Перша українська «Громада» зосереджена у Санкт-Петербурзі наприкінці 1858 р. Засновниками її були П. Куліш, М. Костомаров, В. Білозерський, О. Кістяківський, П. Чубинський, Ф. Лазаревський, Т. Шевченко та ін. З часом українські «Громади» з'являються і на українських теренах у Києві, Полтаві, Чернігові, Харкові, Одесі та Єлисаветграді впродовж 1860–1870-х рр. [4, с. 266]. Незважаючи на те, що «Громади» не мали затверджених політичних програм, проте вони знайшли своє місце у художніх творах, публіцистичній діяльності, наукових працях, виступаючи за українську національну ідею, об'єднуючи між собою патріотично налаштовані верстви народу, а ті, в свою чергу, залучали інших. За увесь час діяльності «Громади» зробили вагомий внесок у розвиток духовної спадщини українського народу, у вивчення її історії, культури. Можна аналізувати діяльність братств, просвіт, політичних партій, що виникли наприкінці XIX ст. (на Заході України) – на початку XX ст. (Велика Україна). Про те, що Україна єдина, може слугувати, зокрема, й одночасне висунення лозунгу незалежної, самостійної України в 1895 р. А. Бачинським у Львові та М. Міхновським у Києві.

Вагоме місце у державницькому процесі належало Народному Руху України.

Л. Євпатова та Г. Парієнко, розглядаючи процес формування багатопартійної системи в Україні, виявили певні особливості, притаманні саме Українській державі: по-перше, ці партії виникли в умовах майже сімдесятирічного відриву народу від політики, тобто відсутності в масах політичного досвіду. По-друге, перші громадські об'єднання, які спочатку проголошували підтримку політики КПРС про перебудову. По-третє, швидкому оформленню та появі нових партій і рухів сприяло надзвичайне загострення

соціально-економічної і політичної ситуації в країні [5, с. 30]. Відбувалися інтенсивні процеси формування лідерів народних хвиль.

Розвиток та початкова діяльність неформального руху на території України починається ще у 1988 р. О. Бойко виокремив наступні сім особливостей та рис неформальних об'єднань: 1. Стихійний процес формування; 2. Розбудова неформальних структур «знизу» під впливом народної ініціативи; 3. Об'єднання громадян на основі спільних інтересів та особистих стосунків; 4. Відсутність на початковому етапі чіткої регламентованої діяльності; 5. Обрання, а не призначення, лідера на основі визнання його авторитету та компетентності у відповідному виді діяльності; 6. Консолідація на основі демократичних засад; 7. Порівняно значний ступінь самостійності та незалежності від державних і політичних структур [6, с. 24]. Ще донедавна одноманітне життя радянських людей набувало своєї строкатості.

Починаючи з другої половини 1980-х років, усе гостріше відчувалися кризові явища у комуністичній ідеології, що, зрозуміло, позначалося і на становищі УРСР. У цей же час починає різко зростати Народний Рух України, поступово перетворюється в організацію ідеологічну.

За словами Ю. Діденка, партія НРУ зуміла домогтися того, що змогла організувати та очолити національно-визвольну хвилю українського народу в боротьбі за здобуття незалежності. В таких умовах Народному Рухові довелося зіткнутися з труднощами, які стало важко подолати, хоча реалізація їхньої мети пов'язана зі звільненням українського народу від важких випробувань, що випали на його долю, у боротьбі з тоталітарною системою, яка продовжувала калічити, нівечити все національне у свідомості та житті українського народу [7, с. 23].

Державотворчі процеси, що тривали наприкінці ХХ ст., привели до становлення в Україні незалежності. Звісно, цьому посприяли фактори, які активізували самостійність і суверенність у державі. Визначне місце у державотворчому процесі належало зародженню багатопартійної системи в

Україні, що змогла об'єднати найактивніші верстви в країні й національно-демократичні сили.

Література:

1. Українець В. О. Народний Рух України – Рух толерантності, гуманізму та патріотизму на початковому етапі діяльності / В. О. Українець // Народний Рух України: місце в історії та політиці : матеріали VIII Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 20-річчю Незалежності України (25–26 травня 2011 р., м. Одеса). — Одеса : Астропринт, 2011. — 456 с. — С. 396—401.

2. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія / Г. І. Гончарук. — Одеса : Астропринт, 1997. — 380 с.

3. 20 років тому Народний Рух України став партією, обрав головою В'ячеслава Чорновола та запропонував «Концепцію державотворення в Україні» // Український Південь. — 2012. — 6—12 грудня. — № 43.

4. Малицький О. Роль Руху у становленні новітньої України (не помічений аспект програми Руху) / О. Малицький // Народний Рух України: місце в історії та політиці : матеріали IV Всеукраїнської конференції (14–15 вересня 2000 р., м. Одеса) / редкол. : Г. І. Гончарук (голова), Н. Т. Малуха, І. В. Місевра та ін. — Одеса : Астропринт, 2000. — 152 с. — С. 70—73.

5. Дузь Л. П. НРУ у виборчій кампанії 1998 року / Л. П. Дузь // Народний Рух України: місце в історії та політиці : матеріали III Всеукраїнської конференції (10–11 вересня 1998 р., м. Одеса). — Одеса : Астропринт, 1998. — 72 с. — С. 28—30.

6. Бойко О. Україна 1991–1995 рр.: тіні минулого чи контури майбутнього? / О. Бойко. — К. : Абрис, 1996. — 208 с.

7. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989–2002) : монографія / Ю. В. Діденко. — Одеса : Астропринт, 2006. — 176 с.